

IMBIER (97) *sb m*

imbier (62), **imbir** (32), **imgbir** (1), **ingbier** (1), **jęgbir** (1), [**engbier**, **imgbier**, **inbier**];

*imbier Mymer*¹, *GlabGad*, *KłosAlg*, *BielKron* (9), *Mącz* (2), *BielSat*, *RejPos*, *Oczko*, *BielRozm*, *Calep*, *SarnStat*; *imgbir Murm*; *jęgbir Goski*; *imbier : imbir : ingbier FalZioł* (29 : 30 : –), *SienLek* (13 : 2 : 1).

e pochylone; *engbier z tekstu nie oznaczającego pochyleń*.

sg N imbiér (16). ◊ *G imbiéru* (51). ◊ *A imbiér* (9). ◊ *I imbiér(e)m* (21).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI* (jeden z tych samych przykładów) – XVIII w.

bot. Zingiber officinale Rosc. (Rost); roślina podzwrotnikowa z rodziny imbirowatych (*zingiberaceae*); *zingiber Murm*, *Mymer*¹, *Mącz*, *Calep*, *Cn* (97) : *Zinziber Yngber Ymgbyr Murm* 117; *Mymer*¹ 19; *Zinziber*. *Imbir*, *A Imbir ielth* ciepły w thrzecim *lthopniu*/ á wilgotny w *pirwłzim Rołcie* *imbier* za morzem á *zwłafzcza* w *Indijey*. *FalZioł* III 12c, +6a; *Była* ta *wyfpá* *bogáta* w *Złoto* [*wyspa Sabut*] y w *Korzenie*/ *zwłafzcza* w *Imbier*. *BielKron* 446; *Imbier* na *káżdym mieyfcu* s *tych wyfpow* *roście*/ *ieden ielth* *co gi fieią*/ *drugi co fie sam rodzi*/ *ále fiány nalepfzy*/ *kwiát* na *nim podobny Szafranowemu kwiátu*/ *to ielth iáko safanek*. *BielKron* 446v, 441v, 446, 446v *marg*; *Gingiber*, *Vide Zinziber*. *Ymbier*. *Mącz* 146a, 512d; *Zingiber* — *Imbier*, *zazwor*. *Calep* 1152a.

a. *Ostra*, *aromatyczna*, *korzenna przyprawa do potraw*, *wódek*, *także lek* *lub jeden z jego składników uzyskiwany przez rozdrobnienie (zmielenie, stłuczenie, starcie) niektórych części (korzeni i prawdopodobnie także ziarenek nasiennych) rośliny o tej samej nazwie* (82) : *tedy pożyway foku iego fprochem fenes ftrochą imbiru* [*imgbieru SienHerb* 23b] *FalZioł* I 18b; *Sok czebułny* [!] *zmiefzani fprochem maiorany á ftrochą ymbiru á gdy thego w pułcifz wnos czifci głowę*. *FalZioł* I 27c; *Wezmi* [...] *imbiru trzi ziarnka* *FalZioł* I 43c; *Korzeń mikołaikow* *przyprawiony z miodem iako imbir* *przyprawiaią* w *aptece* *FalZioł* I 68c; *Też proch iey* [*gorczycy*] *z imbiem* *zmiefzany á w nos wlftrykniony*/ *czyni kichanie* *FalZioł* I 125b; *Wino* w *ktorymby był vwarzony Imbier* *z Figami fuchemi*, *y z rozynkami*/ *ielth pomoczne naprzeciwko ciężkołci pierfi*, *y naprzeciwko kalzłowi* *FalZioł* III 12c; *Imbir*, *Cinamon mołzcz będziefzli pił*, *Zdrow będziefz* *FalZioł* V 48v, I 14a, 16b, 18b, 20a, 28d (45); *GlabGad* L6v; *KłosAlg* H; *Miodu s ięgbirem* *pożyway Goski* 15; [*do Kalekutu przywożq korzenia wszelkie*] *iáko Piers*/ *Goździki*/ *Imbier*/ *Kádzidło*/ *Láchá*/ *Mufzkat* *BielKron* 453v, 268v, 454v; *Wodká ná každý niedoftátek oczny*: *Weźmi Cynámonu*/ *gwoździkow*/ *Imbieru rowno*/ á *to miáłko vtárfzy*/ *álbo vtłukfzy*/ *náleyże podroźnikowey wodki*/ *w bánkę skláną z nofkciem*/ á *žiołá wnię wfyf* *SienLek* 68v, 30, 43v, 62, 76, 76v (10); *Konew Piwá z Imbierem* *pod sobą piáftuiąc*/ *Popiją fie kobiety*/ *fpołu fie czeftuiąc*. *BielSat* C2 [*idem BielRozm* 18v]; *Oczko* 23v; *BielRozm* 18v; *Funt imbiéru*/ *zá ósm grofzy*. *SarnStat* 274; [*inbieru łutów* 26 za gr 16 *InwMieszcz* 1557 nr 74; *engbieru miech ważeł* 2 kamienia i 9 funtów *InwMieszcz* 1580 nr 230, 1582 nr 240.]

W charakterystycznych połączeniach: *imbier przyprawiony* [*z czym, w czym*] (2); *przymieszać imbieru* [*ku czemu*] (2); (*na*)*warzyć* (*uwarzony*) *imbier* [*z czym, w czym*] (4); *z imbierem przyprawić* (*przyprawiony*) (2), *zmieszać* (*zmieszany*) (4).

Zwrot: »*okorzeńć imbierem*« (1): *opłokawfzy fłucza wilcze winem cziftem*, *potym ie vwarzić z liekawfzy* *na bigos* *y okorzeńć pieprzem*/ *Imbierem*/ *gwoździki*/ *lzafranem* *FalZioł* V 76.

Wyrażenia: »imbier suchy« (1): fárakulá Imbieru łuchego/ to ieft dwudziefta część bákáraru/ za łześć ławow. *BielKron* 454v.

»(nie)tarty imbir; natrzeć imbieru« [szyk 3 : 3] (5; 1): gdy ktory człowiek padnie na ziemię dla niemoczy Świętego walentego/ włoż tartego Imbiru w nos dla kichania: ktore ieft barzo pomoczne na tę chorobę *FalZioł* III 12c; w wolnym rofole ie [ryby] warz, á potym vwarzone: połyp ie Imbierem tartym *FalZioł* IV 43b; Na bolefc zębow. Wezmi czyrwoney Lebiodka garzłć/ poleiu garzłć, Imbieru/ gwozdzikow/ oboygá nie tartego/ po garzłci *FalZioł* V 95, V 92; *SienLek* 157, 166.

»imbier tłuczony; natłuc imbieru« [szyk 2 : 1] (2; 1): włyp w onę iuchę Imbieru tłuczoného/ á tho poránu piy *SienLek* 124v, 165v, 189v.

Zestawienie: »imbier biały« (7): potym wziąć Imbieru białego półtora korzenia á łkraiawłzy drobno też do tey bańki włożyć *FalZioł* V 91v, V 104 [3 r.], 104v; nátluczże ktemu imbieru białého/ y lubryki cieśielkiéy/ włzyftkiého zárownó/ á ták miálko/ iżbyś przez chułtkę gęftą mogł prześiać *SienLek* 165v, 166.

Przen: O aromatycznym zapachu imbiru, który tu jest symbolem wystawności (1) :

Zwrot:»sobie w oczy dmuchać imbirem« (1): thu nie były áni bębny/ áni piłzczálki/ áni łkryypice/ áni łobie w oczy dmuchálły imbirem/ ábo cynámonem s konfektow ábo z mułzkátelły/ ani łkakálły łpiewájąc rozlicznych piefni łwiátá tego. A coż czyniły? [...] dawálły chwałę Pánu Bogu łwoiemu *RejPos* 297.

Synonim: zazwor.